Tekst **Helen Sahin-Jager** • Foto's **Annabel Derwort**

Overspel, vreemdgaan, het is van alle tijden. Tot op de dag van vandaag hebben liefde en lust zich niet laten beperken door sociale regels, religie en status. Van one-night stand tot tijdelijke affaire tot een heel gezinsleven naast een voor de buitenwereld officiële relatie.
De Delftse schrijver Jan van der Mast dook in de archieven op zoek naar de flamboyante Jacques van Marken, visionair op het gebied van arbeiderswelzijn en directeur van de Delftse Gistfabriek. Door de gelukkige vondst van een dagboekje belandde hij in het leven van Agneta van Marken-Matthes, echtgenote van Jacques. Zij komt er na 15 jaar huwelijk bij toeval achter dat haar man een buitenechtelijke relatie heeft, waaruit drie kinderen zijn voortgekomen.

Schrijver Jan van der Mast

over Agneta, Maria en Jacques

Jan van der Mast leest Jacques van Marken voor uit eigen werk in het voormalig hoofdkantoor van de Gistfabriek.

Jan van der Mast (1962, Delft) is toneel- en romanschrijver. Zijn verhalen zijn op waarheid gebaseerd. Getuigenissen, krantenberichten en andere boodschappers uit het verleden smeedt hij samen tot meeslepende vertellingen.
Hij schreef eerder 'De kleine Keizer', het geromantiseerde levensverhaal van Gerrit Keizer (1874-1946), die met zijn lengte van 80 centimeter furore maakte als 'de kleinste man ter wereld'. In zijn laatste roman duikt hij in de denk- en leefwereld van Agneta, de echtgenote van de Delftse fabrieksdirecteur Jacques van Marken (1845-1906).

'Want kinderen hebben hun vader nodig'

Ja, en wat doe je dan?
'Nou ja, wat Agneta deed lag niet echt voor de hand. Ze zoekt de maîtresse van haar man op, inventariseert de situatie en besluit tot een ongewone aanpak. Op haar initiatief sluiten de dames een overeenkomst. Beiden zullen voor Van Marken geheim houden dat ze van elkaars bestaan weten, Maria houdt haar maandelijkse toelage en Jacques kan zijn gezin blijven bezoeken. "Want kinderen hebben hun vader nodig", aldus Agneta. Na het overlijden van Maria meldt Agneta doodleuk aan Jacques dat zijn kinderen, die dan 17, 15 en 7 zijn, bij hun in huis komen wonen. Jacques sputtert nog een beetje tegen, maar Agneta krijgt haar zin. Aan de buitenwereld worden Jaap, Anna en Ada voorgesteld als een neefje en nichtjes, maar al snel is het publiek geheim dat het kinderen van Jacques zijn. Jaap lijkt namelijk sprekend op zijn vader'.

'Dikke pech; dagboek en dichtbundel mochten pas in 2040 worden geopenbaard'

Waarom ben je over Agneta gaan schrijven?
'In 2007 vroeg Antoinette Wijffels (directeur Lijm en Cultuur) me of ik eens in de Delftse archieven wilde kijken wat er over Van Marken te vinden was. Die man was directeur van de Gist en de Calvé geweest, maar ook van de Lijmfabriek. Toen vond ik ergens aanwijzingen voor een dagboek van Jacques Van Marken en een dichtbundel van zijn vrouw Agneta. Maar dikke pech, want die mochten beide pas in 2040 worden geopenbaard. Daardoor werd ik natuurlijk wel heel nieuwsgierig. Op mijn verzoek of ik beide boeken mocht inzien, heb ik nooit een reactie gekregen. Mijn tweede poging in 2012 had meer succes. Intussen was er namelijk toestemming van de executeur testamentair om het dagboek te mogen inzien. Van Marken had het boekje bijgehouden voor zijn jongste dochter, die hij had verwekt bij zijn maîtresse. Het dagboek gaf een goed beeld van het leven dat hij dat leidde bij zijn gezin in Rotterdam'.

'Eigenlijk wilde Jacques liever dichter worden. Agneta zette weer hem met beide benen op de grond'

Maar in het boek kijken we dus mee door de ogen van Agneta?
'Ja. Van Marken is een vooruitstrevend ondernemer en wordt gezien als een soort heilige. Maar zonder Agneta was hij nooit zover gekomen; zij speelde een belangrijke rol in zijn leven. Niet alleen als echtgenote, maar ook als zakelijk partner. Toen ze elkaar leerden kennen, twijfelde Van Marken nog over zijn toekomst. Tijdens zijn studie aan de Technische Hogeschool in Delft wil hij eigenlijk liever dichter worden, maar Agneta zet hem met beide benen op de grond. Na het zoveelste liefdesgedicht reageert ze met de vraag of dit nu technologentaal is en merkt ze op dat hij zich beter bezig kan houden met mechanische en technische vraagstukken. Uiteindelijk zie je een ommezwaai in de gedachtegang van Van Marken; hij wil zich nuttig maken voor de maatschappij.
Samen hebben ze veel voor Delft betekend. Door hun idealen en vasthoudendheid hebben ze veel mensen uit de armoede gehaald. Ze zorgen voor opleidingen, verzekeringen en huisves-

Jan van der Mast: 'Van Marken was een vooruitstrevend ondernemer. Maar zonder Agneta was hij nooit zover gekomen.'

Ik BLAUW van jou

Simon Lévelt
koffie & thee sinds 1817

de vergulde pauw
koffie & thee

Op het schilderij het complex van de Gist- en Spiritusfabriek in volle glorie aan het eind van de negentiende eeuw. Op de achtergrond is het Agnetapark zichtbaar.

In 1882 realiseerde het echtpaar Van Marken hun 'lievelingsdenkbeeld': een fabriekskolonie. Jacques van Marken had vooruitstrevende sociale ideeën, die nog steeds actueel zijn. Het Agnetapark met ca. 400 inwoners functioneerde als een verzorgingsstaat, waar arbeiders van de wieg tot het graf werden verzorgd. Het directie-echtpaar woonde midden tussen van hun arbeiders, in villa 'Rust Roest'. Het Agnetapark werd ontworpen door L.P. Zocher en staat op de Werelderfgoedlijst van UNESCO (100 mooiste monumenten van Nederland).

ting voor hun arbeiders. Aan het einde van de negentiende eeuw laten Jacques en Agneta het Agnetapark bouwen. Een mooi park met goede huizen voor de arbeiders van de Gistfabriek. Zelf gaan ze in villa Rust Roest wonen, middenin het park'.

'Twee jaar na zijn huwelijk ontmoet Jacques Maria. Vanaf die tijd leidt hij een dubbelleven'

Maar?
'Na hun huwelijk is al snel duidelijk dat Agneta en Jacques geen kinderen kunnen krijgen. Vanaf dat moment wijdt Agneta zich ten volle aan hun gezamenlijke idealen. Achter de schermen steunt en adviseert ze Jacques op zakelijk gebied. Ze is zijn bondgenoot en compagnon, gaat mee naar de fabriek en heeft daar zelfs een eigen kantoortje. In het openbaar houdt ze zich bezig met de inrichting van het Agnetapark, het welzijn van de arbeiders en andere sociale activiteiten.
Al die tijd leidt Jacques al een dubbelleven. Als hij 24 is, twee jaar na zijn huwelijk met Agneta, ontmoet hij Maria Eringaard, een 17-jarig arbeidersmeisje. Hij maakt haar zwanger en Maria krijgt een dochter. Vanaf dat moment weet Jacques dat hij vruchtbaar is en bouwt hij verder aan zijn gezin in Rotterdam.

Intussen begint Agneta een parfumfabriek, Maison Neuve, aan de Phoenixstraat. De parfumflacons laat ze leveren door De Porceleyne Fles. Haar geuren worden een succes in binnen- en buitenland en ze wint in 1867 een bronzen medaille op de wereldtentoonstelling in Parijs. Een bijzondere prestatie, zeker omdat vrouwen in die tijd nog wettelijk handelingsonbekwaam werden beschouwd. Om die reden stond Maison Neuve ook op naam van Jacques. Weet je dat die wet in Nederland trouwens pas in 1956 is afgeschaft?'

In het boek voert Van der Mast ons mee in de gedachten van hoofdpersoon Agneta. 'Aan de ene kant bewondert ze haar man, aan de andere kant voelt ze zich gekwetst als ze wordt geconfronteerd met zijn dubbelleven. Als Jacques steeds meer lijdt onder zenuwpijnen, wordt hij onberekenbaar en moeilijker in omgang. Toch blijft ze trouw aan hem, aan hun idealen en aan zichzelf.
Na de dood van Maria neemt Agneta de kinderen van Maria en Jacques in huis en pakt zonder aarzelen de rol op zich die ze altijd al graag had willen vervullen; die van moeder'.
Van der Mast was niet de eerste die hoorde over het maîtresseverhaal. 'In de jaren 70 van de vorige eeuw werkte ene meneer De Vries bij Gist Brocades als hoofd personeelszaken. Hij heeft nog een kleindochter geïnterviewd, de laatste uit de bloedlijn. Eigenlijk wilde De Vries een biografie schrijven, maar toen hij hoorde van die affaire, schrok hij daar zo van dat hij ervan af heeft gezien. En dat terwijl het toch al 86 jaar geleden was'. ●

Vanaf 1 april verzorgt Jan van der Mast regelmatig wandelingen door het Agnetapark.
Kijk voor meer informatie op www.janvandermast.com

